

Bartłomiej Sochański¹

Środki tymczasowe w orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego

Streszczenie

Trwający w Polsce kryzys konstytucyjny charakteryzuje się arbitralnym przypisywaniem sobie kompetencji przez organy państwa. Dobro spraw publicznych wymaga istnienia mechanizmu tymczasowej regulacji spraw spornych. Stosowanie środków tymczasowych wobec organów państwa jest stałą praktyką europejskich trybunałów i niemieckiego Sądu Konstytucyjnego, mieści się w zasadzie rządów prawa (rule of law). Polski Trybunał Konstytucyjny orzekając o środkach tymczasowych stosuje posiłkowo przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące zabezpieczenia roszczeń. W trybie kontroli konkretnej podstawą trybunalskich orzeczeń powinny być przepisy o postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. W trybie kontroli abstrakcyjnej stosowanie środków tymczasowych przez Trybunał Konstytucyjny uzasadnia wykładnia teleologiczna art. 188 i art. 190 ust. 1 Konstytucji.

Słowa kluczowe

Kryzys konstytucyjny, Trybunał Konstytucyjny, zasada rządów prawa (rule of law), środki tymczasowe (interim measures), zabezpieczenie roszczeń cywilnoprawnych.

1. Kryzys konstytucyjny (uwagi wprowadzające)

Suwerenność Polski zależy w równym stopniu od sytuacji zewnętrznej, co wewnętrznej. Państwo niespójne i niestabilne w otoczeniu takim jak Polska zagrożone jest utratą niezależności prędkiej, czy później².

¹ Bartłomiej Sochański, sędzia TK od kwietnia 2020 r., absolwent UAM w Poznaniu w 1977 r. W latach 1982–2020 r. radca prawny i adwokat. W latach 1994–1998 r. Prezydent Szczecina.

² W sprawie nadrzędności niezależności państwa, por. A. Stelmach, P. Chrobak, A. Kurek, Struktura syntaktyczno-chronologiczna artykułu 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej a niepodległość państwa w relacji z innymi wartościami tego przepisu, Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2024, nr 3, s. 135–136.

Tymczasem na tle zachodzących wokół Polski wydarzeń i procesów jak wojna i totalitaryzm za wschodnią granicą oraz centralizacja Unii Europejskiej za granicą zachodnią, osłabia Rzeczpospolitą Polską niebywały kryzys konstytucyjny. Organy państwa – jakby odstępując od zasady współdziałania (preambuła Konstytucji) oraz traktowania Państwa jako dobra wspólnego (art. 1 Konstytucji) i przypisując sobie kompetencje na podstawie swoich własnych interpretacji podejmują decyzje istotne dla działania struktur Państwa³.

Można mnożyć przykłady takich działań: odwołanie Prokuratora Krajowego⁴ i ambasadorów RP⁵ oraz powołanie na to miejsce innych osób bez zgody Pre-

³ Zjawisko domniemania kompetencji cechuje się naruszeniem zasady legalizmu. Z zasady legalizmu zawartej w art. 7 Konstytucji wynika zasada zakazująca domniemania kompetencji. Inaczej mówiąc – organy państwa mogą działać wyłącznie wówczas, gdy: 1) przewiduje to prawo; 2) wyłącznie w procedurze, którą określa prawo; 3) materialne rozwiązanie danego zagadnienia jest przewidywane przez prawo. W takim ujęciu Konstytucja oraz akty o mniejszej mocy prawnej określają przestrzeń oraz metody działania. Jeżeli podstawy prawne działania są określone w aktach podkonstytucyjnych, to wówczas ich regulacje muszą być zgodne z Konstytucją. Tak więc zasada legalizmu określa możliwość kompetencji, a także wymóg, aby prawo umożliwiająca kompetencje było zgodne z aktami wyższego rzędu. Tym samym granice działania organów władzy są ujęte w sposób formalny, tj. prawem przewidziana przestrzeń działania oraz materialny – metody, z których w tej przestrzeni podmioty uprawnione i zobowiązane muszą korzystać. Por. M. Florczak-Wątor, komentarz do art. 7, (w:) P. Tuleja (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa 2023; M. Zubik, W. Sokolewicz, komentarz do art. 7, (w:) L. Garlicki (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Tom I, Warszawa 2016; K. Complak, komentarz do art. 7, (w:) M. Haczkowska (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa 2014; W. Skrzydło, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa 2013, art. 7.

⁴ „Prokuratora Krajowego jako pierwszego zastępcę Prokuratora Generalnego oraz pozostałych zastępców Prokuratora Generalnego w liczbie nie większej niż 7 powołuje spośród prokuratorów Prokuratury Krajowej i odwołuje z pełnienia tych funkcji Prezes Rady Ministrów na wniosek Prokuratora Generalnego, prokuratora Krajowego oraz pozostałych zastępców Prokuratora Generalnego powołuje się **po uzyskaniu opinii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a odwołuje za jego pisemną zgodą** (pogr. – autor)” – art. 14 § 1 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r., poz. 390). Należy zwrócić uwagę, że – nawet gdyby nie miała charakteru wiążącego – opinia jest koniecznym elementem ważności czynności konwencjonalnej w procesie inwestytury powyższych organów. Wskazuje się, że opinia Prezydenta jest wiążąca: „(...) przepis nie określa, jaki charakter ma wskazana opinia, wydaje się jednak, że musi to być opinia pozytywna – wszak trudno sobie wyobrazić, aby Prezes Rady Ministrów działał wbrew woli Prezydenta RP. Podobna procedura występuje przy odwoływaniu, z tym jednak odstępstwem, że Prezydent musi na to wyrazić zgodę. Fakt ten jednoznacznie wskazuje na niemożliwość odwołania bez wyrażenia zgody Prezydenta RP” – A. Kiełtyka, W. Kotoński, A. Ważny, Prawo o prokuraturze. Komentarz, LEX/el. 2021, art. 14. Por. również „Prokuratora Krajowego oraz pozostałych zastępców Prokuratora Generalnego powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Prokuratora Generalnego, przy czym powołanie następuje po uzyskaniu opinii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a odwołanie – za jego zgodą (...)” – P. Turek, Prawo o prokuraturze. Komentarz, Warszawa 2023, art. 14.

⁵ Uprawnienie Prezydenta w tej materii przewiduje literalnie art. 133 ust. 1 pkt 2 Konstytucji – jest to tzw. prawo czynnej legacji, por. B. Szczurkowski, komentarz do art. 133, (w:) M. Safjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243, Warszawa 2016.

zydenta RP, odmowy orzekania przez sędziów na podstawie ich osobistych, autorskich wykładni, likwidacja TVP poza przepisany trybem ustawowym⁶, inicjowanie postępowań zmierzających do postanowienia Prezesa NBP przed Trybunałem Stanu⁷, orzeczenia sądów odmawiające uznawania prawa łaski stosowanego przez Prezydenta RP⁸, pozbawienie praw poselskich, ograniczenia i ingerencja w publikacjach orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego⁹.

Skutkiem kryzysu konstytucyjnego jest fala arbitralnych i kwestionowanych odwołań ze stanowisk osób pełniących kierownicze funkcje w wymiarze sprawiedliwości. *Last but not least* bezprecedensowa uchwała Sejmu RP z dnia 6 marca 2024 r. w sprawie usunięcia skutków kryzysu konstytucyjnego lat 2015–2023 w kontekście działalności Trybunału Konstytucyjnego (M.P. poz. 198) unicestwiająca w swojej intencji skutki powołań sędziów TK w trakcie ich konstytucyjnych kadencji zaleca organom publicznym anihilację wyroków TK¹⁰.

Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny oraz Rzecznik Praw Obywatelskich¹¹ powołują się na uchwałę sejmową jako na akt normatywny odmawiając udziału w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym.

W wyroku z 28 maja 2024 r., sygn. U 5/24, Trybunał Konstytucyjny jednoznacznie odniósł się do Uchwały Sejmu z 6 marca 2024 r., stwierdzając,

⁶ „Rada (Mediów Narodowych – przyp. autora) jest organem właściwym w sprawach powołania i odwoływania składów osobowych organów jednostek publicznej radiofonii i telewizji oraz Polskiej Agencji Prasowej, zwanych dalej „spółkami”, oraz w innych sprawach określonych w ustawie” – art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 22 czerwca 2016 r. o Radzie Mediów Narodowych (tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 692). Pojawiają się głosy na temat niekonstytucyjności powyższej ustawy. Autor niniejszego tekstu nie rozstrzyga tutaj, czy ustawa jest albo nie jest zgodna z Konstytucją. Jednakże z formalno-prawnego punktu widzenia, ustawa cieszy się domniemaniem zgodności z Konstytucją, ponieważ nie została uchylona przez Trybunał Konstytucyjny.

⁷ W materii postawienia Prezesa Narodowego Banku Polskiego przed Trybunałem Stanu por. wyrok z 11 stycznia 2024, sygn. K 23/23, OTK ZU 2024, nr A, poz. 15 oraz zdanie odrębne autora, a także zdanie odrębne Sędziego Rafała Wojciechowskiego. W tym wypadku spór polityczny i ustrojowy w Polsce „promieniuje” na prawo Unii Europejskiej, które kładzie bardzo silny nacisk na niezależność organów banków centralnych państw wspólnoty.

⁸ W sprawie ignorujących prawo łaski Prezydenta, działań orzeczniczych części sądów por. wyrok z 19 czerwca 2024 r., sygn. K 7/24, OTK ZU 2024, nr A, poz. 60, pkt 28–43. W orzeczeniu tym Trybunał Konstytucyjny wskazał bezprawne działanie organów władzy publicznej, które skończyło się naruszeniem Konstytucji, a także pozbawionym podstaw uwięzieniem dwóch osób.

⁹ W sprawie adnotacji na orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego oraz ich normatywnym charakterze, por. A. Kurek, Adnotacja na wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 grudnia 2023 r., sygn. Kp 1/23 – implikacje normatywne, *Consilium Iuridicum* 2024, nr 2, s. 86–92.

¹⁰ Przedmiotowa uchwała była próbą omięcia reguł konstytucyjnych oraz próbą pozaustawowego wprowadzenia nowych kompetencji dla organów państwa, którym przyznano uprawnienie do niestosowania Konstytucji. Por. wyrok z 28 maja 2024 r., sygn. U 5/24, OTK ZU A/2024, poz. 65, pkt 119–121.

¹¹ Por. pismo procesowe Rzecznika Praw Obywatelskich z 10 czerwca 2024 r., sygn. IV.7005.8.2016.MC, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-06/Do_TK_wycofanie_wniosku_10.06.2024.pdf (dostęp 30 sierpnia 2024 r.).

że jest ona niezgodna z art. 7 w związku z art. 87 ust. 1, art. 10 w związku z art. 173 i art. 190 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Uzasadniając takie orzeczenie Trybunał stwierdził, że Sejm uchwalając nieważność wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego oraz wyroków wydanych z ich udziałem, niezgodnie z Konstytucją przypisał sobie kompetencję tworzenia abstrakcyjnych i generalnych norm prawnych w drodze uchwały, a nie ustawy, naruszając przy tym zasady współdziałania i rozdziału władz, sędziowskiej niezawisłości i niezależności sądów, odrębności władzy sądowniczej, mocy powszechnej i ostatecznej orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

Model politycznego duopolu, w jakim kształtuje się polska demokracja po 2010 r., zwłaszcza po Katastrofie Smoleńskiej, prowadzi do wniosku, że współczesny kryzys konstytucyjny nie jest zjawiskiem epizodycznym. Polityczny duopol w polskiej praktyce działa na zasadzie wzajemnego wykluczenia i wyłączenia. Sprawowanie władzy politycznej opiera się na stale podtrzymywanym konflikcie, a nie kompromisie. Konsekwencją takiego stanu rzeczy jest trwanie kryzysu konstytucyjnego jako zjawiska permanentnego, co pociąga za sobą chaos w przestrzeni prawnej, godząc tym samym w podstawy suwerennego państwa.

Salus rei publice suprema legis esto, przeto sprawą najwyższej wagi i pilną staje się określenie sposobu regulacji sporów między organami państwa, w szczególności stwierdzenia, który z organów państwa powinien wykonywać funkcję regulatora spraw spornych.

Polska konstytucja wskazuje dwa organy, które mogą taką funkcję wypełniać. Jest to z jednej strony Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, który stoi na straży Konstytucji (art. 126 Konstytucji), a z drugiej strony Trybunał Konstytucyjny, który wśród powierzonych mu spraw posiada również uprawnienie rozstrzygania sporów kompetencyjnych (art. 189 Konstytucji)¹².

Niezależność Prezydenta RP wynika z jego wyjątkowej pozycji, gdyż jest on wybierany w wyborach bezpośrednich oraz sprawuje swój urząd w interesie całego Państwa i Narodu bez względu na to, które ugrupowania polityczne popierały go w wyborach na ten urząd¹³.

Trybunał Konstytucyjny składa się z sędziów niezawisłych i niezależnych, wybieranych wprawdzie większością parlamentarną, jednak w orzekaniu oderwanych od wpływów politycznych. Jeżeli w ogóle mówić można o jakiejś relacji pomiędzy kandydatem na sędziego TK z Sejmem i z Prezydentem, to

¹² P. Sarnecki, Spory kompetencyjne przed Trybunałem Konstytucyjnym, *Przegląd Sejmowy* 2009, nr 5, s. 12 oraz D. Górecki, Rozstrzyganie sporów kompetencyjnych przez Trybunał Konstytucyjny, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2018, nr 2, s. 598.

¹³ W sprawie legitymizacji oraz konstytucyjnego statusu Prezydenta, por. P. Chrobak, A. Kurek, Struktura syntaktyczno-chronologiczna artykułu 10 ustęp 2 Konstytucji a legitymizacja wyborcza władzy Prezydenta Rzeczypospolitej, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego* 2023, nr 5, s. 234–236.

związek ten definitywnie wygasa z chwilą wyboru, złożenia ślubowania i rozpoczęcia wykonywania funkcji przez sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Funkcja ta ograniczona jest zresztą konstytucyjnie do jednej tylko kadencji, przez co sędziowie Trybunału wolni są od zabiegania o ponowny wybór. Po zakończeniu pełnienia funkcji przez sędziów Trybunału mogą oni przejść w stan spoczynku, co powoduje, że nie są zmuszeni poszukiwać środków utrzymania z innych zajęć¹⁴.

Cechując się niezależnością i wyróżniając się wiedzą prawniczą, sędziowie Trybunału Konstytucyjnego posiadają wszak ugruntowane poglądy polityczne wynikające z własnej oceny rzeczywistości. Jednak wydając orzeczenia sędziowie Trybunału Konstytucyjnego uzasadniają je w oparciu o wyłożenie swojego rozumowania wynikającego z Konstytucji, sumienia, ogólnych zasad prawa oraz logiki, wiedzy i doświadczenia życiowego. Podejmując decyzję sędziowie Trybunału Konstytucyjnego uwolnieni są zatem od kierowania się, czy to swoimi planami zawodowymi, czy to gustami społecznymi, ani koniunkturą polityczną.

Wprawdzie w obecnym składzie przeważająca liczba sędziów Trybunału Konstytucyjnego wybrana została większością głosów posłów jednej tylko sejmowej koalicji, ale posłowie opozycji nie zgłaszali swoich kandydatów na sędziów i nie kwestionowali samego sposobu głosowania. Wybory zostały więc przeprowadzone prawidłowo, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Wobec zbliżającego się terminu wygaśnięcia kadencji poszczególnych sędziów można spodziewać się, że w niedalekiej przyszłości ugrupowania obecnie mające większość w parlamencie wybiorą wskazanych przez siebie kandydatów na sędziów TK.

Cechą charakterystyczną trwającego w Polsce kryzysu konstytucyjnego jest podejmowanie przez organy państwa czynności faktycznych i prawnych wątpliwych konstytucyjnie, lecz stawiających adresatów tych czynności wobec „faktów dokonanych”. Działanie takie wprowadza chaos, destabilizację i niepewność w życiu publicznym, gdyż stan rzeczy wytworzony przez wątpliwe konstytucyjnie czynności trwa przez jakiś czas, na ogół stosunkowo długi. Mechanizmami, który może temu zapobiec, są środki tymczasowe stosowane niezwłocznie do czasu rozstrzygnięcia konstytucyjności takich jednostronnych, arbitralnych czynności.

2. Środki tymczasowe w orzecznictwie międzynarodowym

Co do zasady stosowanie przez sądy i organy o charakterze sądowym różnorodnych postanowień tymczasowych na czas trwania procesu jest po-

¹⁴ B. Naleziński, komentarz do art. 194, (w:) P. Tułaja (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa 2023.

wszechną regułą, albowiem wynika logicznie z roli sądu. Jeżeli w państwie prawa powierza się sądom orzekanie o rozstrzygnięciu określonych spraw, to sąd musi być w stanie z jednej strony uwzględnić i zważyć argumenty uczestników postępowania, co zajmuje określony czas, a z drugiej strony starać się, aby jego orzeczenia były skuteczne i wykonalne. Niewątpliwie tymczasowe zarządzenia sądu obowiązujące na konieczny i rozsądny czas postępowania sądowego służą skuteczności i wykonalności orzeczeń.

Z punktu widzenia dobra publicznego (*salus rei publicae*) istnieją zatem wszelkie racjonalne podstawy do stosowania przez Trybunał Konstytucyjny środków tymczasowych. Możliwość taka mieści się bezdyskusyjnie w zasadzie rządów prawa (*rule of law*). Przepisy dotyczące postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE lub Trybunał Luksemburski) oraz Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej: ETPC lub Trybunał Strasburski) jednoznacznie i wprost taki instrument przewidują używając dla niego określenia *interim measure*.

W przypadku TSUE jest to art. 279 TFUE, który stwierdza, że w sprawach, które rozpatruje Trybunał Luksemburski może stosować środki tymczasowe. W praktyce przepis ten rozumiany jest w taki sposób, że mogą to być wszelkie środki, które Trybunał uzna za odpowiednie¹⁵.

TSUE w wyroku z 13 marca 2007 r., w sprawie C–432/05, Unibet (London) Ltd i Unibet (International) Ltd p. Justitiekanslern (ECLI:EU:C:2007:163) stwierdził, że zasada skutecznej ochrony sądowej wymaga, aby sąd krajowy miał możliwość zarządzić odpowiednie środki tymczasowe, nawet wówczas, gdy uprawnienie do zarządzenia środków tymczasowych nie wynika z krajowego prawa stanowionego.

Podobnie też we własnym orzecznictwie TSUE odkrywa dla siebie uprawnienia do stosowania środków tymczasowych także w postaci akcesoryjnych kar finansowych. W postanowieniu z 20 listopada 2017 r., C–441/17 R, Komisja Europejska p. Rzeczypospolitej Polskiej (ECLI:EU:C:2017:877), normę kompetencyjną (uprawnienie) do nałożenia na Rzeczpospolitą Polską kary finansowej przymuszającej do wykonania środka tymczasowego wywiódł TSUE orzekając w składzie Wielkiej Izby z normy, której treść można znaleźć w pkt 100: „Sędzia orzekający w przedmiocie środków tymczasowych powinien być w stanie zapewnić skuteczność nakazu skierowanego do strony na podstawie art. 279 TFUE przyjmując dowolny środek mający na celu zapewnienia przestrzegania przez tę stronę postanowienia w przedmio-

¹⁵ „W sprawach, które rozpatruje, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej może zarządzić niezbędne środki tymczasowe” – art. 279 Traktatu Ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą (Dz. U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.). Por. także W. Postulski, komentarz do art. 279, (w:) D. Kornobis-Romanowska, J. Łacny, A. Wróbel (red.), Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom III (art. 223–358), Warszawa 2012.

cie środków tymczasowych. Środek taki może w szczególności przewidywać nałożenie okresowej kary pieniężnej, w wypadku gdyby wspomniany nakaz nie był przestrzegany przez stronę, do której jest skierowany”.

Podobne brzmienie tak sformułowanej normy kompetencyjnej powtarza TSUE w postanowieniach nakładających wobec Rzeczypospolitej Polskiej środki tymczasowe w sprawach: Izby Dyscyplinarnej SN (C–204/21 R) w pkt 20 oraz kopalni Turów (C–121/21 R)¹⁶ w pkt 36¹⁷.

Szeroką możliwość stosowania przez ETPC środków tymczasowych (*interim measure*) przewiduje artykuł 39 Regulaminu Trybunału (Dz. U. Nr 61, poz. 284/1) stwierdzając, że może być to każdy środek (*any interim measure*) stosowany dla ochrony interesów skarżącego albo dla prawidłowości postępowania. Samą zaś podstawę konwencyjną do stosowania środków tymczasowych ETPC odnajduje w art. 34 Konwencji¹⁸, ustanawiającym prawo do skargi¹⁹. W praktyce Trybunału Strasburskiego, akceptowanej przez państwa członkowskie, taka wykładnia nie budzi wątpliwości, chociaż sama Konwencja wprost o stosowaniu środków tymczasowych nie wspomina, a regulamin ETPC jako akt zgromadzenia ogólnego sędziów nie posiada rangi przepisu konwencyjnego, lecz uchwały zgromadzenia ogólnego strasburskich sędziów.

Niemiecki Federalny Trybunał Konstytucyjny (*Bundesverfassungsgericht*), stosujący notoryjnie środki tymczasowe, czerpie swoje uprawnienia

¹⁶ Por. M. Kawczyńska, Spór o kopalnię Turów, czyli stosowanie i efektywność środków tymczasowych w postępowaniach dotyczących naruszenia prawa unijnego, Europejski Przegląd Sądowy 2021, nr 11, s. 24–38.

¹⁷ Trybunał Konstytucyjny krytycznie ocenił stosowanie niektórych środków tymczasowych wobec Polski. W wyroku z 11 grudnia 2023 r., sygn. K 8/21 Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż „1. Art. 279 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864/2, ze zm.) w zakresie, w jakim pozwala na nałożenie na Rzeczpospolitą Polskę, jako państwo członkowskie Unii Europejskiej, okresowej kary finansowej lub ryczałtu, jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 4 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 39 Statutu TSUE, stanowiącego protokół do Traktatu powołanego w punkcie 1 w zakresie, w jakim upoważnia Prezesa TSUE lub sędziego tego Trybunału do nałożenia na Rzeczpospolitą Polskę jako państwo członkowskie Unii Europejskiej środków tymczasowych, jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 8 ust. 1 Konstytucji”. Wyrok z 11 grudnia 2023 r., sygn. K 8/21, OTK ZU 2024, nr A, poz. 58. Pomijając kontrowersyjność tego orzeczenia, o czym pisałem w zdaniu odrębnym, trzeba zwrócić uwagę, że Trybunał Konstytucyjny nie zakwestionował środków Tymczasowych TSUE w ogóle, lecz odniósł się jedynie do szczególnego rodzaju takiego środka, który nakłada na państwo członkowskie okresową karę pieniężną w składzie jednoosobowym. Zastrzeżenia trybunałskie dotyczą więc w tym przypadku nie samego środka tymczasowego, lecz jego szczególnej treści i procedury stosowania.

¹⁸ Por. M. Lubiszewski, Znaczenie środków tymczasowych w świetle wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Państwo i Prawo 2006, nr 4, s. 99–107 oraz P. Pelc, Zarządzenia tymczasowe stosowane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka a Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, Europejski Przegląd Sądowy 2019, nr 5, s. 34–39.

¹⁹ I. Kamiński, Zarządzenie środków tymczasowych (ang. *interim measures*), LEX 2014, <https://sip.lex.pl/#/procedure/1610617193> (dostęp 2 sierpnia 2024 r.).

w tym zakresie – nie z ustawy zasadniczej – lecz z § 32 ust. 1 ustawy o Federalnym Trybunale Konstytucyjnym, który pozwala niemieckiemu Trybunałowi na tymczasową regulację stanu rzeczy w drodze zarządzeń tymczasowych, gdy wymaga tego wspólne dobro wobec poważnych zagrożeń, dla zapobiegania przemocy oraz z innych ważnych przyczyn (*Gesetz über das Bundesverfassungsgericht*, § 32 (1): „*Das Bundesverfassungsgericht kann im Streitfall einen Zustand durch einstweilige Anordnung vorläufig regeln, wenn dies zur Abwehr schwerer Nachteile, zur Verhinderung drohender Gewalt oder aus einem anderen wichtigen Grund zum gemeinen Wohl dringend geboten ist.*”). Trzeba jednak mieć na uwadze, że konstytucyjna pozycja i rola niemieckiego Sądu Konstytucyjnego jest inna niż polskiego Trybunału Konstytucyjnego.

3. Zabezpieczenia według procedury cywilnej w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym

W ostatnim czasie Trybunał Konstytucyjny Rzeczypospolitej Polskiej wydał szereg postanowień, zarówno w trybie kontroli abstrakcyjnej, jak i w trybie kontroli konkretnej, stosując w odnośnych postanowieniach przepisy dotyczące zabezpieczeń tytułu I części drugiej ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego²⁰ (dalej: k.p.c.) (postępowanie zabezpieczające). Jako podstawę takiej subsumpcji składy orzekające Trybunału Konstytucyjnego przytaczają art. 36 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (dalej: u.o.t.p.TK)²¹, zgodnie z którym „[w] zakresie nieuregulowanym w ustawie do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego”.

Podobny zapis zawierał art. 20 ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym²². Odesłanie przez ustawodawcę do odpowiedniego stosowania przepisów k.p.c. oznacza, że przepisy te mogą być stosowane wprost lub z odpowiednimi modyfikacjami albo też w ogóle mogą nie być stosowane. W każdym razie mogą być brane pod uwagę jako podstawa trybunałskich decyzji tylko w zakresie nieuregulowanym w ustawie o postępowaniu przed Trybunałem. Stąd też pojawia się szereg istotnych zagadnień dotyczących dopuszczalnego stosowania przepisów k.p.c. dotyczących zabezpieczania roszczeń cywilnoprawnych przez Trybunał Konstytucyjny.

²⁰ Dz. U. z 2023 r., poz. 1550, 1429, 1606, 1615, 1667, 1860, 2760, z 2024 r., poz. 858, 859, 863.

²¹ Dz. U. z 2019 r., poz. 2393.

²² Dz. U. z 1997 r., Nr 102, poz. 643, z 2000 r., Nr 48, poz. 552, Nr 53, poz. 638, z 2001 r., Nr 98, poz. 1070, z 2005 r., Nr 169, poz. 1417, z 2009 r., Nr 56, poz. 459, Nr 178, poz. 1375, z 2010 r., Nr 182, poz. 1228, Nr 197, poz. 1307, z 2011 r., Nr 112, poz. 654.

Stosowanie przez Trybunał Konstytucyjny regulacji tymczasowych w postępowaniach związanych z rozpatrzeniem skarg konstytucyjnych przewiduje art. 79 u.o.t.p.TK²³, a poprzednio – art. 50 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym²⁴. Ponadto, rozstrzygając spór kompetencyjny, Trybunał może wydać postanowienie o tymczasowym uregulowaniu kwestii spornych (art. 86 ust. 2 u.o.t.p.TK, poprzednio art. 54 ust 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym). W obydwu wyżej wymienionych postępowaniach uchwalona na podstawie art. 197 Konstytucji ustawa mówi o wydawaniu przez Trybunał Konstytucyjny określonych decyzji w konkretnych sprawach.

Zagadnienie, czy wydawanie przez Trybunał Konstytucyjny tymczasowych postanowień należy do trybu postępowania przed Trybunałem, a zatem czy ustawodawca nie wykroczył poza zakres art. 197 Konstytucji, pomijam. Odnośne przepisy u.o.t.p.TK korzystają jak dotąd z domniemania konstytucyjności.

Moim zdaniem, ze sformułowania „w zakresie nieuregulowanym” wynika, iż przepisy k.p.c. odnoszące się do zabezpieczania roszczeń nie mogą mieć raczej zastosowania w postępowaniach dotyczących skarg konstytucyjnych oraz w wypadku sporu kompetencyjnego z uwagi na to, że art. 79 oraz art. 86 ust. 2 u.o.t.p.TK regulują właśnie tę kwestię odrębnie.

Postanowienia tymczasowe Trybunału Konstytucyjnego wydawane w obu tych trybach mogą być wprawdzie poprzez podobieństwo porównywane do pewnej formy zabezpieczeń, o których mowa w art. 755 k.p.c.²⁵, jednak

²³ „Trybunał może wydać postanowienie tymczasowe o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia w sprawie, której skarga konstytucyjna dotyczy, jeżeli wykonanie wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia mogłoby spowodować nieodwracalne skutki, wiążące się z dużym uszczerbkiem dla skarżącego albo gdy przemawia za tym inny ważny interes skarżącego lub ważny interes publiczny” – art. 79 ust. 1 u.o.t.p.TK. „Artykuł 79 ust. 1 (u.o.t.p.TK) traktuje o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia, decyzji lub innego rozstrzygnięcia w sprawie, której skarga konstytucyjna dotyczy. Zatem przepis ten rozszerza możliwość wstrzymania wykonania aktów wydanych lub podjętych we wszystkich postępowaniach prowadzonych w granicach tej samej sprawy” – Postanowienie tymczasowe z 3 czerwca 2020 r., sygn. Ts 112/19, OTK-B 2020, nr 268, por. także M. Łyszkowski, W. Płowiec, Postanowienie tymczasowe Trybunału Konstytucyjnego, Państwo i Prawo 2018, nr 8, s. 36–53.

²⁴ Por. K. Kozioł, Procedura wydawania i uchylania postanowień tymczasowych przez Trybunał Konstytucyjny, Przegląd Sejmowy 2013, nr 2, s. 53–56 oraz M. Jackowski, „Zabezpieczenie powództwa” a postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym, Państwo i Prawo 2011, nr 5, s. 24–25.

²⁵ „Jeżeli przedmiotem zabezpieczenia nie jest roszczenie pieniężne, sąd udziela zabezpieczenia w taki sposób, jaki stosownie do okoliczności uzna za odpowiedni, nie wyłączając sposobów przewidzianych dla zabezpieczenia roszczeń pieniężnych. W szczególności sąd może: 1) unormować prawa i obowiązki stron lub uczestników postępowania na czas trwania postępowania; 2) ustanowić zakaz zbywania przedmiotów lub praw objętych postępowaniem; 3) zawiesić postępowanie egzekucyjne lub inne postępowanie zmierzające do wykonania orzeczenia; 4) uregulować sposób roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi i kontaktów z dzieckiem; 5) nakazać wpisanie stosownego ostrzeżenia w księdze wieczystej lub

w swojej istocie są na tyle szczególne, że bardziej uzasadnione jest traktowanie ich jako odrębną, *sui generis* instytucję procesową stosowaną wyłącznie w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym.

A zatem, podobnie jak na przykład instytucja wyłączenia sędziego TK uregulowana odrębnie w u.o.t.p.TK nie pozwalają na posiłkowe stosowanie przepisów k.p.c. Do końca 2023 r. uzasadniając postanowienia tymczasowe w sprawach skarg konstytucyjnych Trybunał Konstytucyjny orzekając w składach pięciu sędziów opierał się wyłącznie na przesłankach wskazanych w art. 79 u.o.t.p.TK, nie przywołując posiłkowo przepisów k.p.c. (por. np. SK 28/11, SK 17/16, SK 29/16, SK 8/19, SK 20/22), podobnie w składzie jednego sędziego w fazie kontroli wstępnej w SK 19/23.

Wszelako w ostatnich postanowieniach wydanych jednoosobowo w fazie kontroli wstępnej Trybunał Konstytucyjny zabezpieczył skargi w trybie k.p.c. nie uzasadniając w ogóle takiej subsumpcji²⁶.

Natomiast w postanowieniu z Ts 52/24 (niepublikowane) wydanym również w składzie jednego sędziego w fazie kontroli wstępnej Trybunał oddalił wnioski o udzielenie zabezpieczenia skardze konstytucyjnej na podstawie przepisów k.p.c. uznając, że przepisy te nie znajdują zastosowania w sprawach skarg konstytucyjnych. Jak już wywiedziono wyżej, posiłkowe stosowanie przepisów k.p.c. do skarg konstytucyjnych uważam za błędne. Wobec zupełnego pominięcia omawianej problematyki w uzasadnieniach odnoszących orzeczeń nie można podjąć się ich oceny.

4. Zabezpieczenia w trybie kontroli abstrakcyjnej

Pozostaje wszak zagadnieniem otwartym, czy przepisy k.p.c. dotyczące zabezpieczania roszczeń mogą być stosowane *mutatis mutandis* w innych postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym, w których ustawa dotycząca postępowania przed Trybunałem żadnych tymczasowych regulacji nie przewiduje, w szczególności w postępowaniach dotyczących hierarchicznej zgodności norm z Konstytucją, o których mowa w art. 188 pkt 1–3 Konstytu-

we właściwym rejestrze” – art. 755 § 1 k.p.c. Wskazuje się, że „celem zabezpieczenia roszczenia niepieniężnego może być: 1) zapewnienie uprawnionemu zaspokojenia, tj. egzekucyjnego wykonania przyszłego orzeczenia, co odnosi się tylko do roszczeń o świadczenie; 2) zapewnienie skuteczności przyszłego orzeczenia, tj. innych skutków orzeczenia niezdatnego do egzekucyjnego wykonania; 3) antycypacyjne, tymczasowe udzielenie wierzycielowi takiej samej ochrony prawnej, jaką ma zapewnić mu przyszłe orzeczenie”, por. T. Partyk, komentarz do art. 755, (w:) O. M. Piaskowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art.506–1217. Tom II, Warszawa 2024.

²⁶ Por. postanowienia tymczasowe z: 9 stycznia 2024, sygn. Ts 9/24, 27 lutego 2024, sygn. Ts 32/24, 20 marca 2024, sygn. Ts 56/24 – wszystkie niepublikowane.

cji, a także w postępowaniach dotyczących działalności partii politycznych, o których mowa w art. 188 pkt 4 Konstytucji.

Skoro Konstytucja stanowi, że Trybunał Konstytucyjny orzeka w tych sprawach, zaś jego orzeczenia mają być ostateczne oraz powszechnie obowiązujące, to stosowanie niezbędnych, przejściowych regulacji na okres trwania postępowania przed Trybunałem wydaje się *prima facie* dopuszczalne i uzasadnione z wielu względów, w pierwszym rzędzie dlatego, że ich celem jest zapewnienie wykonalności orzeczeń, czyli rezultatu zgodnego z wolą ustrojodawcy.

Sformułowanie „w zakresie nieuregulowanym w ustawie” – w odniesieniu do stosowania przepisów k.p.c. o zabezpieczeniach przez Trybunał Konstytucyjny w trybie kontroli abstrakcyjnej – można interpretować dwojako:

Można więc rozumować w ten sposób, że wolą ustawodawcy jest wyłączenie w ogóle tymczasowych regulacji trybunalskich w trybie kontroli abstrakcyjnej, albowiem skorzystał z ustanowienia takiej możliwości w odniesieniu do kontroli konkretnej, zaś w odniesieniu do kontroli abstrakcyjnej ustanowienia takiej możliwości zaniechał.

Można wszak też wnioskować, że jeśli w trybie kontroli konkretnej ustawodawca wprowadził *sui generis* środek tymczasowy, pomijając ustanowienie podobnych środków w trybie kontroli abstrakcyjnej, to pozostawił wykładni Trybunału Konstytucyjnego, które przepisy k.p.c. w przedmiocie zabezpieczeń mogą być w tym też trybie stosowane w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. Odsyłając do przepisów k.p.c. ustawodawca nie wyłączył wprost stosowania żadnych przepisów procedury cywilnej tak, jak to uczynił w licznych przypadkach odesłania do stosowania posiłkowego innych kodyfikacji np. w postępowaniach karnym skarbowym, karnym wykonawczym, wykroczeń, postępowaniach administracyjnych i przed sądami administracyjnymi, podatkowych.

Dotychczasowe stanowisko Trybunału Konstytucyjnego w tej sprawie nie jest jednolite. W postanowieniu z 22 lutego 2006 r. sygn. K 4/06 (OTK ZU 2006, nr 2A, poz. 24) Trybunał Konstytucyjny orzekając w pełnym składzie odmówił udzielenia zabezpieczenia przewidzianego w k.p.c., w trybie kontroli abstrakcyjnej, wyrażając pogląd, że instytucje i reguły dotyczące zabezpieczania roszczeń, stosowane w sądowym postępowaniu cywilnym nie mogą znaleźć zastosowania do postępowania przed Trybunałem w tej sprawie.

„Formuła «odpowiedniego» (*mutatis mutandis*) stosowania przepisów kodeksu postępowania cywilnego nakazuje – mocą postanowienia ustawy o Trybunale Konstytucyjnym – uwzględnienie, w zakresie i w sposobie sięgania po instytucje i procedury regulowane w tym kodeksie, specyfiki i funkcji postępowania przed Trybunałem, w tym zwłaszcza odmienności rozstrzygania i orzekania o zgodności aktów prawa z Konstytucją (i z aktami wyższej mocy prawnej). Sądzić należy, że instytucje i reguły postępowania stosowa-

ne w sądowym postępowaniu cywilnym mogą – w oparciu o dyspozycję art. 20 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym – znaleźć zastosowanie do postępowania przed Trybunałem tylko o tyle, o ile pozwala na to specyfika orzekania przez Trybunał Konstytucyjny oraz spraw będących przedmiotem kognicji i rozstrzygnięcia Trybunału.²⁷

Natomiast w postanowieniu²⁸ z 30 listopada 2015 r. sygn. K 34/15 Trybunał Konstytucyjny orzekając również w pełnym składzie udzielił wnioskowi grupy posłów w trybie kontroli abstrakcyjnej zabezpieczenia według przepisów k.p.c. uzasadniając takie orzeczenie kryzysem konstytucyjnym.

Podobnie w postanowieniach z 13 grudnia 2023 r., sygn. K 29/23 (niepublikowane), z 17 kwietnia 2024 r., sygn. K 8/24 (niepublikowane) oraz z 24 kwietnia 2024 r., K 2/24 (niepublikowane) i z U 1/24 (niepublikowane), Trybunał Konstytucyjny stwierdzał, że udzielenie zabezpieczenia należy do zakresu nieuregulowanego u.o.t.p.TK oraz że w tym zakresie do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym stosuje się przepisy k.p.c., w szczególności art. 755 § 1 k.p.c.

Art. 755 § 1 k.p.c. przewiduje udzielanie zabezpieczenia w taki sposób, w jaki – stosownie do okoliczności – sąd uznaje za odpowiedni, zaś konieczność udzielenia zabezpieczenia zachodzi wówczas, gdy samo wydanie orzeczenia może nie wystarczyć do urzeczywistnienia zasad wynikających z Konstytucji. Uzasadniając postanowienia w sprawach K 29/23 oraz K 8/24 Trybunał Konstytucyjny powoływał kwestię skuteczności przyszłego wyroku wykładając, dlaczego uznał, że niektóre potencjalne działania mogłyby mieć skutki nieodwracalne, a przez to unicestwić w ogóle sens orzekania.

W literaturze prawniczej wypowiedzi dotyczące stosowania zabezpieczeń przewidzianych w k.p.c. przez Trybunał Konstytucyjny w trybie kontroli abstrakcyjnej należą do rzadkości. Wyjątek stanowią rozważania Michała Jackowskiego: Zabezpieczenie powództwa a postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym²⁹, w których autor przekonująco opowiada się za odpowiednim stosowaniem przez Trybunał Konstytucyjny przepisów k.p.c. w przedmiocie zabezpieczeń.

5. Dopuszczalność stosowania środków tymczasowych

Przechodząc do rozstrzygnięcia, czy polski Trybunał Konstytucyjny może wydawać postanowienia zabezpieczające, stosując *mutatis mutandis* przepisy k.p.c. w sprawach tzw. kontroli abstrakcyjnej, można zająć dwa przeciwstawne stanowiska.

²⁷ Postanowienie z 17 lipca 2003 r., sygn. K 13/02, OTK ZU 2003, nr 6A, poz. 72.

²⁸ <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?cid=5&sprawa=16426> (dostęp 2 maja 2024 r.).

²⁹ Państwo i Prawo 2011, nr 5.

Po pierwsze, stanowisko negatywne, wyłączające możliwość stosowania postanowień tymczasowych w trybie kontroli abstrakcyjnej, za którym wydaje się przemawiać jeden z możliwych wariantów wykładni językowych. Takie też stanowisko przedstawił Sędzia Rafał Wojciechowski w swoim zdaniu odrębnym do postanowienia z 24 kwietnia 2024 sygn. K 2/24 utrzymując (podobnie jak TK w pełnym składzie w wyroku K 31/06), że w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym przepisy k.p.c. dotyczące zabezpieczenia roszczeń nie mogą znaleźć zastosowania.

Po drugie – stanowisko pozytywne, dopuszczające stosowanie postanowień tymczasowych w postępowaniach związanych z trybunalską kontrolą abstrakcyjną wynikające wprost z ustanowionego w Konstytucji charakteru orzeczeń oraz ustrojowej roli Trybunału Konstytucyjnego. Za takim stanowiskiem przemawia jednoznacznie wykładnia teleologiczna, która w wypadku stosowania przepisów *mutatis mutandis* powinna mieć moim zdaniem pierwszeństwo przed wykładnią językową. Jeżeli ustawodawca wskazuje na odpowiednie stosowanie przepisów, to znaczy, że powierza organowi stosującemu te przepisy dokonanie wykładni, czy i w jakim stopniu przepisy te są „odpowiednie”. Oczywiście jest, że dokonując wykładni w tym zakresie, należy bardziej brać pod uwagę cel regulacji niż dosłowne brzmienie przepisu.

Niewątpliwie celem tymczasowych regulacji na czas trwania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym może być w szczególności zapobieganie nieodwracalnym skutkom różnego rodzaju czynności podejmowanych przez organy państwa w warunkach kryzysu konstytucyjnego.

Właśnie na kryzys konstytucyjny powołał się Trybunał w orzeczeniu K 34/15, uznając za przejaw takiego kryzysu zamiar wybrania przez Sejm sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Tym bardziej za przejaw kryzysu konstytucyjnego trzeba uznać rosnące napięcia pomiędzy konstytucyjnymi organami, o których wspomniano na wstępie.

Uważam zatem, że orzekanie przez Trybunał Konstytucyjny o tymczasowych regulacjach na czas postępowania jest nie tylko uprawnione, lecz w pewnych sytuacjach wręcz konieczne. Trzeba však również zważyć, że odpowiednie stosowanie przepisów k.p.c., z uwzględnieniem zasad subsidiarności i proporcjonalności, implikuje oczywiście ograniczenia. Przed wszystkim orzekane przez Trybunał regulacje tymczasowe powinny służyć zapewnieniu skuteczności ostatecznego rozstrzygnięcia. Nie mogą ostatecznego rozstrzygnięcia zastępować.

Obowiązki wynikające z tymczasowych regulacji mogą być nakładane tylko na czas konieczny i rozsądny dla przeprowadzenia postępowania. Nakładając obowiązki o charakterze tymczasowym, Trybunał musi zachować szczególną powściągliwość.

Wreszcie, co może być trudne do stwierdzenia w początkowym stadium postępowania, problem konstytucyjny powinien być zdefiniowany w taki sposób,

że *prima facie* prawdopodobieństwo jego rozstrzygnięcia winno być na tyle wyraźne, by wystarczająco uzasadnić stosowanie środków tymczasowych.

Przykładem takiego właśnie środka tymczasowego jest postanowienie³⁰ Trybunału Konstytucyjnego z 29 sierpnia 2024 r., sygn. U 10/24, w którym Trybunał Konstytucyjny zawiesił stosowanie rozporządzenie Ministra Edukacji z 26 lipca 2024 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. Poz. 1158) do czasu wydania przez Trybunał Konstytucyjny ostatecznego orzeczenia w sprawie o sygn. U 10/24. Orzeczenie to nie zastępuje orzeczenia ostatecznego, służy zapewnieniu skuteczności trybunalskiego rozstrzygnięcia, nie jest nadmiernie uciążliwe, zaś jego wydanie wydaje się w okolicznościach sprawy niezbędne. Jest oczywiste, że orzeczenie to spotka się z kontrowersyjną reakcją w bieżącym życiu społecznym i politycznym, ale niewątpliwie zostanie w przyszłości przez obiektywnych obserwatorów ocenione jako akt wydany dla dobra spraw publicznych Rzeczypospolitej.

Bibliografia

1. Chrobak P., Kurek A., Struktura syntaktyczno-chronologiczna artykułu 10 ustęp 2 Konstytucji a legitymizacja wyborcza władzy Prezydenta Rzeczypospolitej, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego* 2023, nr 5.
2. Complak K., komentarz do art. 7, (w:) M. Haczkowska (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2014.
3. Florczak-Wątor M., komentarz do art. 7, (w:) P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2023.
4. Górecki D., Rozstrzyganie sporów kompetencyjnych przez Trybunał Konstytucyjny, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2018, nr 2.
5. Jackowski M., „Zabezpieczenie powództwa” a postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym, *Państwo i Prawo* 2011, nr 5.
6. Kamiński I., Zarządzenie środków tymczasowych (ang. *interim measures*), LEX 2014.
7. Kawczyńska M., Spór o kopalnię Turów, czyli stosowanie i efektywność środków tymczasowych w postępowaniach dotyczących naruszenia prawa unijnego, *Europejski Przegląd Sądowy* 2021, nr 11.
8. Kiełtyka A., Kotowski W., Ważny A., *Prawo o prokuraturze. Komentarz*, LEX/el. 2021.

³⁰ Odpis postanowienia Trybunału Konstytucyjnego został opublikowany na stronie internetowej Sądu Najwyższego, por. <http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Wydarzenia.aspx?ItemSID=1016-Odc69815-3ade-42fa-bbb8-549c3c6969c5&ListName=Wydarzenia> (dostęp 2 września 2024 r.).

9. Koziół K., Procedura wydawania i uchylania postanowień tymczasowych przez Trybunał Konstytucyjny, *Przegląd Sejmowy* 2013, nr 2.
10. Kurek A., Adnotacja na wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 grudnia 2023 r., sygn. Kp 1/23 – implikacje normatywne, *Consilium Iuridicum* 2024, nr 2.
11. Lubiszewski M., Znaczenie środków tymczasowych w świetle wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, *Państwo i Prawo* 2006, nr 4.
12. Łyszowski M., Płowiec W., Postanowienie tymczasowe Trybunału Konstytucyjnego, *Państwo i Prawo* 2018, nr 8.
13. Naleziński B., komentarz do art. 194, (w:) P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2023.
14. Partyk T., komentarz do art. 755, (w:) O. M. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art.506–1217. Tom II*, Warszawa 2024.
15. Pelc P., Zarządzenia tymczasowe stosowane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka a Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, *Europejski Przegląd Sądowy* 2019, nr 5.
16. Postulski W., komentarz do art. 279, (w:) D. Kornobis-Romanowska, J. Łacny, A. Wróbel (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom III (art. 223–358)*, Warszawa 2012.
17. Sarnecki P., Spory kompetencyjne przed Trybunałem Konstytucyjnym, *Przegląd Sejmowy* 2009, nr 5.
18. Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2013.
19. Stelmach A., Chrobak P., Kurek A., Struktura syntaktyczno-chronologiczna artykułu 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej a niepodległość państwa w relacji z innymi wartościami tego przepisu, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego* 2024, nr 3.
20. Szczurkowski B., komentarz do art. 133, (w:) M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243*, Warszawa 2016.
21. Turek P., *Prawo o prokuraturze. Komentarz*, Warszawa 2023.
22. Zubik M., Sokolewicz W., komentarz do art. 7, (w:) L. Garlicki (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2016.

Provisional measures in the decisions of the Constitutional Court

Abstract

The ongoing constitutional crisis in Poland is characterized by the arbitrary assignment of competences by state bodies. The good of public affairs requires the existence of a mechanism for the temporary regulation of disputes at issue. The application of interim measures relating to state bodies is a permanent practice of European tribunals and the German Constitutional Court, and is consistent with the rule of law. The Polish Constitutional Tribunal rules on interim measures by applying the provisions of the Code of Civil Procedure concerning securing claims. In the concrete control mode, the basis for tribunal rulings should be the provisions on the proceedings before the Constitutional Tribunal. In the abstract control mode, the application of interim measures by the Constitutional Tribunal is justified by a teleological interpretation of the article 188 and 190 (1) of the Constitution.

Key words

Constitutional crisis, Constitutional Tribunal, rule of law, interim measures, securing civil law claims.